

1. De kønsspecifikke karakteregenskaber

Aristoteles, Zoologien 608a11-608b18.
Inden for alle de arter, hvor der er hunkøn og hankøn, har naturen ladet hunnernes karakter adskille sig fra hannernes på omtrent samme måde. Tydeligst skinner det igennem hos menneskene samt hos dyr af en vis størrelse og hos de firefodede dyr, som føder levende unger. For hunnerne er blødere af karakter, hurtigere at tæmme, mere kælnede og mere modtagelige for dressur. For eksempel har de lakonske¹ hunde et bedre gemyt end hanhundene. De molossiske hunde adskiller sig, hvad jagtegenskaber angår, ikke fra andre hunde, men som hyrdehunde skiller de sig ud både ved deres størrelse og ved deres mod over for vilde dyr. Men krydsninger mellem de to racer skiller sig ud ved deres mod og deres udholdenhed, altså krydsninger mellem molossiske hunde og lakonske.

Alle hunner er mindre modige end hannerne, bortset fra bjørne og pantere. Her synes hunnen at være den modigste. Men inden for de andre arter er hunnerne blødere, mere ondskabsfulde, mindre ligetil, mere ubesindige og mere omhyggelige med at opfostre ungerne. Hannerne er omvendt mere modige, mere vilde, mere ligetil og mindre lumske. Der er spor af disse karaktertræk hos alle så at sige, men de træder mere frem hos dem, som har mere karakter, og mest hos mennesket. For menneskets natur er fuldendt, så at også disse træk er tydeligere her. Det er netop derfor, kvinden har mere medlidenhedsfølelse end manden og er mere tilbøjelig til at græde meget, ligesom hun er mere misundelig og kværulerende, har større hang til at rakke ned på folk og til at slå. Kvinden er også mere deprimeret end manden og mere modløs, mere ublu og tilbøjelig til at lyve. Hun er lettere at narre og har en længere hukommelse. Så ligger hun også mere vågen og er mere tilbageholdende. I det hele taget er kvinden mindre tilbøjelig til at foretage sig noget end manden, og så behøver hun mindre at spise.

Hannen derimod er mere rede til at komme til undsætning og, som sagt, mere modig end hunnen, for blandt havets bløddyr kommer hanblæksprutten hunnen til undsætning, når hun bliver ramt af treforken, mens hunnen flygter, når det er hannen, som er ramt.

1. Hunde fra Sparta. De senere omtalte molossiske hunde er fra Epirus, det nuværende Jugoslavien.

3. Forplantningen

Aristoteles, Om dyrenes forplantning 729a22-729b19.

At hunnen ikke bidrager med sæd til forplantningen, men at hun bidrager med noget, nemlig menstruationssubstansen - og det tilsvarende hos blodløse dyr - fremgår dels af det sagte, dels af en general, teoretisk betragtning. For der skal nødvendigvis være noget, der skaber, og noget, som der skabes af. Selv hvor de to ting er forenede i én, må de i hvert fald være forskellige i deres form¹ og i, at de hver har deres bestemmelse², og hos de dyr, der har de to anlæg adskilte, må de have hver deres krop og hver sin natur, den aktives og den passive. Hvis nu hannen ligesom er det igang sættende og det aktive, mens hunnen i kraft af sit køn ligesom er det passive, kan det, kvinden måtte føje til mandens sæd, ikke være sæd, men materie. Og det er tydeligvis, hvad der sker. For menstruation er af natur en grundsubstans.

Så fik vi det spørgsmål redet ud. Og samtidig giver det et klart svar på det, vi nu skal til at undersøge, nemlig hvordan hannen bidrager til forplantningen, og på hvilken måde sæden fra hannen er årsag til den nye skabning - om den ligesom straks fra starten er i og udgør en del af det legeme, som skabes, og blander sig med materien fra hunnen, eller om sædsubstansen ikke har nogen del i det, men alene den sæden iboende kraft og bevægelse, fordi det er den, som er aktiv, mens det, som fortættes og tager form, er det, som er tilbage i hunnen af hendes over-skud.

Både teoretisk betragtninger og kendsgerningerne viser, at sådan er det. For når man tænker over det, kan man se, at der ikke kommer én skabning ud af det passive og det aktive på den måde, at det aktive er i det skabte. Og heller ikke i det hele taget, når en ting er skabt af det, der bliver bevæget og det, som bevæger. Nej, hunnen er i kraft af sit hunkøn passiv, hannen i kraft af sit hankøn aktiv, og derfra udgår bevægelsen. Hvis man ser de to i deres mest outrerede form, hannen som aktiv og bevægende, hunnen som passiv og bevæget, er der kun tale om, at én ting skabes af de to i den forstand som en seng er lavet af snedkeren og af træ, eller som en kugle er lavet af voks og af form¹.

1. græsk eidos

2. græsk logos

Aristoteles

4. Fosterstadiet

Aristoteles, Om dyrenes forplantning 775a4-17.

Hos menneskene fødes der flere vanskabninger af hankøn end af hunkøn. Hos de andre arter er der derimod ingen forskel. Årsagen er, at hos menneskene afviger hannen meget fra hunnen, hvad den naturlige temperatur angår. Det bevirker, at det mandlige foster bevæger sig mere end det kvindelige under graviditeten, og eftersom det bevæger sig, kommer det lettere til skade. For et nyt væsen er sårbart, fordi det er svagt. Det er af samme grund, hunfostre hos kvinder ikke udvikler sig på samme måde som dem af hankøn. For i moders liv tager det længere tid for et foster af hankøn med artikulering af lemmerne, end det gør for et af hunkøn. Men efter fødslen udvikles alt før på kvinder end på mænd, for eksempel kønsmodenhed, højdepunkt og alderdom. Det er, fordi det kvindelige af natur er svagere og koldere, og man må betragte det at være kvinde som et naturbettinget handicap.

5. Blod og sæd

Aristoteles, Om dyrenes forplantning 728a19-27.

Dreng ligner også i skikkelse kvinder, og faktisk er kvinder en slags sterile mænd. For det kvindelige er resultat af en form for handicap: På grund af sin kolde natur er det ikke i stand til at koge sæd af den næring, der når ud til de yderste dele, altså blodet eller det tilsvarende hos blodløse væsener. Følgen bliver, at ligesom der opstår diarré i maven af mangel på kogning, opstår der i blodkarrene dels andre blødninger, dels menstruation. Det er nemlig også en blødning. De andre skyldes bare sygdom, mens menstruationen er naturlig.

Det er klart, at forplantningen sker i logisk konsekvens af det. For menstruation er sæd, som ikke er ren, men mangler at blive bearbejdet.

Indersiden af en drikkeskål (kylix). En ung fløjtespiller og en danserinde med kastag-

7. Om sterilitet

Aristoteles, Om dyrenes forplantning 746b17-747a24.

Problemet er, hvad årsagen overhovedet er til, at et hankøns- eller ethunkønsvæsen er sterilt. For der findes både kvinder og mænd, som er sterile, og det gør der også inden for hver af de andre dyrearter, for eksempel blandt heste og blandt får. Men der er én art, som er fuldkommen steril, nemlig muldyrene.

Årsagerne til sterilitet hos de andre er flere. Både kvinder og mænd er det fra fødslen, når de er vanskabte på de organer, som bruges ved samleje. Så får kvinderne ikke de ydre tegn på kønsmodenhed, og mændene får ikke skæg, men kommer til at leve som eunukker hele deres liv.

Andre rammes af samme lidelse med alderen. Somme tider skyldes det vellevned. For når kvinder bliver for fede og mænd for godt i stand rent korporligt, optages overskuddet af sperma i kroppen, kvinderne får ikke nogen menstruation, mændene ingen sæd. Til andre tider skyldes det sygdom. Mændene udskiller en tyndtflydende og kold sæd. Kvindernes menstruationer bliver sparsomme og fyldt med syge sekreter. Men mange mænd og kvinder rammes af denne lidelse på grund af misdannelser ved de legemsdele og organer, som bruges ved kønslig omgang.

Noget af den slags er helbredeligt, andet uhelbredeligt. Som regel bliver det, som er skabt sådan på fosterstadiet, ved med at være sterilt. Kvinder bliver mandhaftige og mænd kvindagtige. Førstnævnte får ikke deres menstruation, sidstnævnte en tynd og kold sperma. Derfor er der også god mening i, at man prøver mandens sæd i vand for at se, om den er steril. Den tynde og kolde sæd skiller hurtigt og flyder ovenpå, mens den frugtbare synker til bunds.

Kvinderne prøver man med tamponer for at se, om duften trænger igennem nede fra (skeden) og op, så de kommer ud med hendes ånde. Man prøver dem også med farver, som man smører på deres øjne for at se, om de farver hendes sput. Hvis det ikke er tilfældet, er det tegn på, at de passager i kroppen, som overskuddet udskilles gennem, er blokerede og sammenvoksede. Området omkring øjnene er nemlig det mest spermafylde i hovedregionen. Det ser man af, at det er det eneste område, som skifter udseende under samleje, og på, at folk, der har overdreven seksuel aktivitet, direkte får indfaldne øjne.

Aristoteles

2. Sikre perioder

Pseudo-Hippokrates, Om kvindesygdomme C 24.

(...) Når kvinden lige har overstået sin menstruation¹, er hun mest modtagelig for graviditet, hvis manden altså har lyst til hende², og hendes sæd er stærk, hvis samlejet finder sted på det rigtige tidspunkt. Mandens sæd blander sig også let, og hvis den får overtaget, kommer barnet til at ligne ham. For på det tidspunkt er livmodermunden mest åben, og efter menstruationen suger blodkarrene sæden til sig. I tiden før menstruationen er livmodermunden derimod lukket, og blodkarrene er mere blodfyldte, så de ikke suger sæden til sig på samme måde.

1. Det græske ord for menstruation betyder udrensning.
2. Uheldigvis kan det ikke ses på teksten, om udtrykket i stedet betyder: "fordi manden længes efter hende."

6. Provokeret abort

Pseudo-Hippokrates, Om barnets natur xiii, 14, 1-4.

Jeg har selv set sæd, som var blevet i livmoderen i seks dage for så at falde ud. Og det er fra mine indtryk dengang, jeg drager de slutninger, som kommer i det følgende. Men nu skal jeg fortælle, hvordan det gik til, at jeg fik den seks dage gamle sæd at se. En veninde af mig ejede en meget kostbar sangerske, som havde omgang med mænd, og som ikke måtte blive gravid, så hun tabte i værdi. Sanger-sken havde hørt den slags, som kvinder fortæller hinanden: at når en kvinde er på vej til at blive gravid, kommer sæden ikke ud af hende, men bliver derinde.

- 2 Hun forstod godt, hvad hun havde hørt, og var altid på vagt. Så da hun mærkede, at sæden ikke kom ud af hende, fortalte hun det til sin herskerinde¹, og sagen kom mig for øre. Da jeg havde hørt det, beordrede jeg hende til at foretage den springdans, hvor man slår hælene i bagdelen. Syv gange havde hun sprunget. Så faldt sæden til jorden, så det kunne høres, og
- 3 pigen blev forundret ved synet. Jeg skal

fortælle, hvordan det var: Ligesom hvis man tog skallen af et rått æg, og den våde masse kunne ses igennem hinden indenfor. Sådan omtrent så den ud, kort fortalt. Og så var den rød og rund. I hinden kunne man se, at der var hvide, tykke sener, med tyk, rød væske omkring, og på udvendig side var der klumper af blod omkring hinden. Omtrent midt på hinden var der ligesom en lille udvækst. Det forekom mig, at det måtte være en navle, og at det var gennem den, der åndedes

4 både ind og ud i begyndelsen. Det var fra den, hele hinden var spændt ud, så den omsluttede al sæden. Sådan var altså den sæd, jeg så, da den var seks dage gammel.

1. Vi mangler en glose på dansk for "herre" i hunkøn.

8. Ægteskab som lægemiddel

Pseudo-Hippokrates, Om ugifte kvinders sygdomme 1.

(...) For nu at starte med den såkaldte hellige syge¹, med tilfælde af apopleksi og alle de ting, som volder folk så stærk angst, at de mister forstanden og tror, de ser fjendtlige dæmoner, snart om natten, snart om dagen, og snart både og. Som følge af den slags visioner har mange hængt sig - flere kvinder end mænd. For kvinden er af natur mere modløs og svag. Ugifte kvinder, som har alderen til at gifte sig, men ikke har været sammen med nogen mand, rammes oftere af den sygdom i forbindelse med deres første menstruation, mens de før det tidspunkt ikke er særligt udsatte. For nu strømmer blodet sammen i livmoderen for at løbe ud. Men når nu den mund, det skal ud af, ikke er åbnet, og der strømmer mere til både gennem maden, og fordi kroppen vokser, så giver blodet, der ikke kan løbe ud, sig på grund af sin mængde til at trænge op i hjertet og mellemgulvet. Og når dér er fyldt, sløves hjertet. Følgen af sløvningen er stivhed. Og følgen af stivheden er angreb af paranoia. Det er ligesom, når man har siddet stille i lang tid, og blodet er blevet presset fra lænder og lår ned i lægge og fødder og volder stivhed. På grund af stivheden er fødderne ude af stand til at gå, før blodet vender tilbage, hvor det hører til. Men det vender meget hurtigt tilbage, hvis man stiller sig i koldt vand, så det når til op over anklerne. Den stivhed er godartet, for det løber hurtigt tilbage takket være, at blodårerne er lige og det ikke er noget farligt sted på kroppen.

Men fra hjerte og mellemgulv løber det kun langsomt tilbage. For der er knæk på blodårerne, og stedet er farligt, fordi der let opstår delirium og vanvid. Når nu de legemsdele er fyldt, udbryder der en skælven med feber. Springende² kalder man de feberanfald. I den tilstand bliver patienten vanvittig af den voldsomme ophedning, mordlysten af forrådnelsen, angst og bange i mørke, de forsøger at hænge sig på grund af presset omkring hjertet, sindet er i oprør og kval som følge af det dårlige blod og bliver selv dårligt

3

Hippokrates

af det. Patienten taler om frygtelige fænomener. De opfordrer den syge til at hoppe, til at kaste sig i brønden og til at hænge sig, fordi det er så meget bedre og godt for mange ting. Når synerne ikke er der, hersker en slags nydelsestilstand, der giver sig udslag i, at patienten nærmest elsker døden, som var den et gode. Når pigebarnet har fået sin forstand tilbage, indvier de gifte kvinder forskelligt til Artemis, og ikke mindst de kostbareste kvindeklæder, på opfordring fra spåmændene¹. Men her bliver de ført bag lyset. Man bliver sygdommen kvit, når der ikke er noget som hindrer blodet i at løbe ud. Derfor er mit råd til de ugifte piger, at de hurtigst muligt gifter sig, hvis de lider af den sygdom. For når de bliver gravide, kommer de sig. I modsat fald vil de blive offer for denne om ikke for en anden sygdom, enten straks i forbindelse med puberteten eller kort efter. Blandt de kvinder, som har været sammen med mænd, er det de sterile, som lider mest af denne sygdom.

1. Et selvstændigt skrift i de hippokratiske skrifter handler om "Den hellige syge", som lægerne vel at mærke ikke anså for specielt hellig, men derimod for naturbetinget.
2. Det græske ord er "planeterne", det vil sige "de omflakkende". Feberen kommer og går.
3. Se tekst nr. 35.

hanieret fra:

Isager og Wind: *Hans og hustru*
i Hellas

Systeme 1989

41

Hippokratiske aforismer

5,42. Hvis en kvinde venter en dreng, er hendes kulør god, hvis hun venter en pige, er den dårlig.

5,38. Hvis det ene bryst hos en gravid kvinde bliver slapt, og hun venter tvillinger, bliver det ene barn dødfødt. Hvis det højre bliver slapt, er det drengen, hvis det venstre, er det pigen.

En fødende kvinde med to fødselshjælpere. Offergave af terracotta til gudinden, som beskytter fødsel. Fra Lapithos-helligdom på Cypren. 500-tallet.